

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 37.014.25:378.4(4)(09)“71”

О. В. Дацко,
аспірант

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)
ydataskosumy@mail.ru

СПІВПРАЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ З АРАБСЬКИМИ ТА АФРИКАНСЬКИМИ ОСВІТНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація

У статті розглянуто шляхи налагодження зв'язків між Європейською асоціацією університетів (ЄАУ) та освітніми організаціями за межами Європи. Схарактеризовано проекти щодо співпраці ЄАУ з Асоціацією арабських університетів та Асоціацією африканських університетів. З'ясовано перспективи розвитку партнерських взаємовідносин між організаціями у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Ключові слова: забезпечення якості вищої освіти, співпраця, партнерство, міжрегіональний діалог, інтернаціоналізація, національне середовище, Європейська асоціація університетів, Асоціація арабських університетів, Асоціація африканських університетів.

Summary

The article describes the ways of networking between the European University Association (EUA) and the educational organizations outside Europe. It identifies the projects on cooperation of the EUA, the Association of Arab universities and the Association of African universities. The prospects for the development of partnerships between the organizations in the field of higher education quality assurance are clarified.

Key words: higher education quality assurance, cooperation, partnership, interregional dialogue, internationalization, national environment, European University Association, Association of Arab Universities, Association of African Universities.

Постановка проблеми. Безсумнівним є той факт, що вища освіта сьогодення має розвиватися в атмосфері співпраці та партнерства. З відкриттям кордонів між державами активізується мобільність фахівців із різних галузей науки, техніки й мистецтва. Інтеграційні процеси сприяють створенню єдиного світового простору освіти та формуванню розвиненого демократичного суспільства. Тому надзвичайно актуальним є вивчення досвіду Європейської асоціації університетів щодо співпраці з освітніми організаціями різних континентів, спрямованої на поглиблення міжрегіонального діалогу в сфері вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемам забезпечення якості вищої освіти присвячені праці таких вітчизняних науковців, як Н. Авшенко,

В. Білокопитов, М. Бойченко, Н. Лавриченко, О. Локшина, А. Сбруєва та ін., а також праці зарубіжних учених: А. Економю, Дж. К. Верховен, Л. Харві, К. Тюн, С. Теппер та ін.

Мета статті – схарактеризувати проекти й розглянути шляхи налагодження зв'язків Європейської асоціації університетів з Асоціацією арабських університетів та Асоціацією африканських університетів.

Виклад основного матеріалу. Європейська асоціація університетів (ЕАУ) є однією з найбільших організацій в Європі, що активно діє в усіх сферах вищої освіти й дослідницької діяльності. Організація активно діє як на Європейському просторі, так і на глобальному, зокрема її місія полягає в розповсюдженні свого досвіду на інших континентах [3].

Необхідно зазначити, що європейські університети завжди часи намагалися розвивати міжнародні контакти та співробітництво з закладами-партнерами в усьому світі. Проте останнім часом потреба вищих навчальних закладів в інтернаціоналізації навчання, викладання та науково-дослідної діяльності значно зростає.

Слід наголосити, що Болонський процес із самого початку своїм змістом повертає увагу до системних реформ у європейському освітньому просторі. Європейський Союз постійно збільшує інвестиції в освітні програми щодо співпраці з залученням найбільш географічно віддалених зон. Вищі навчальні заклади зацікавлені в таких процесах. Спостерігається тенденція до інтернаціоналізації, зокрема, через створення університетами своїх міжнародних офісів [5].

У цьому контексті Європейська асоціація університетів розробила стратегію інтернаціоналізації (International Agenda 2006), яка надає особливого значення створенню освітніх організацій та асоціацій за межами Європи; рівноправному партнерству, обміну досвідом; спільним ініціативам у сфері вищої освіти на глобальному освітньому просторі й розвиткові політики інтернаціоналізації в Європі та за її межами [6].

Європейська асоціація університетів спрямовує свої зусилля на налагодження зв'язків із освітніми організаціями за межами Європи. Пріоритетним напрямом є створення всесвітнього єдиного глобального простору вищої освіти, у якому викладачі, науковці, студенти можуть вільно обмінюватися досвідом, запроваджувати реформи, розвивати свої власні ідеї та втілювати нові ініціативи.

ЕАУ плідно працює у сфері налагодження зв'язків із освітніми арабськими та африканськими організаціями, які виявили бажання спілкуватися й обмінюватися інформацією з метою вдосконалення якості вищої освіти у своїх регіонах. Світ стрімко розвивається, і тому представники інтелектуальної еліти Африки усвідомлюють контраст у рівні свого життя порівняно з європейськими країнами. Отже, відбувається відходження від власних освітніх традицій. Представники арабських країн намагаються розширити свій світогляд, який виходить за межі мусульманських традицій, адже релігія диктує їм спосіб мислення, що суперечить вимогам сьогодення. Тому останнім часом започатковуються організації, які зацікавлені у зв'язках із освітою Європи.

У 1964 році Арабські країни створили Асоціацію арабських

університетів – ААУ (Association of Arab Universities – AArU), яка поширює ініціативи ЄАУ. ААУ – незалежна, легальна, неурядова організація, до складу якої входять 260 арабських університетів. ААУ є однією з перших організацій у цьому регіоні, яка спрямовує зусилля на налагодження зв'язків між арабськими та європейськими університетами. Основна місія ААУ полягає в підтримці арабських університетів у їхніх намаганнях підготувати професійних фахівців, які в майбутньому стануть корисними арабському суспільству і збережуть його унікальну культуру. Асоціація арабських університетів ставить за мету: сприяння співпраці арабських університетів та європейських вищих навчальних закладів; заохочення університетів до спільних проектів та обміну досвідом; активізацію дослідницької роботи; покращення якості вищої освіти у своєму регіоні. У сфері підвищення якості вищої освіти в арабському світі ААУ зіткнулася з труднощами, що стосуються відсутності чітких пріоритетів і стратегій у дослідницькій роботі, недостатньої кількості часу й фінансування для розвитку дослідницької діяльності, низького усвідомлення важливості і впливу якісних наукових досліджень на рівень життя суспільства, “відпливу мізків”, а також обмеження встановлення міжнародних зв'язків у сфері забезпечення якості вищої освіти. Отже, у розробці стратегії розвитку вищої освіти у своєму регіоні ААУ усвідомила гостру потребу в міжнародній співпраці та свою відповідальність за забезпечення якості вищої освіти в арабських країнах. Посилення інтернаціоналізації освіти у своєму просторі вимагає активної співпраці ААУ з Європейською асоціацією університетів [2].

Зупинимось детальніше на низці важливих зустрічей Європейської асоціації університетів та Асоціації арабських університетів. Перша зустріч ЄАУ та ААУ відбулася в Барселонському університеті в Іспанії (травень 2013 року). У конференції брало участь близько 220 учасників, у тому числі представники 19 арабських і 19 європейських країн. Принцеса Йорданії Сумая, яка є великою покровителькою науки в країні, наголосила у своїй промові на культурі освіти в арабському світі [4].

Учасниками конференції було розглянуто конкретні теми арабо-європейського співробітництва й порівняно досягнення у сфері вищої освіти двох регіонів за останні декілька років. Основними темами для обговорення стали: тенденції розвитку вищої освіти в Європі та арабському світі; еквівалентність систем вищої освіти (Болонський процес як приклад); працевлаштування (культурні, соціальні й економічні перспективи); дослідницька робота і докторська освіта; інтернаціоналізація вищої освіти; розширення співробітництва у сфері вищої освіти між Європою та арабським світом. У сесіях, присвячених Болонському процесу, було акцентовано на стратегії зміцнення співробітництва між європейськими та арабськими університетами в мінливому світі на основі діалогу, взаєморозуміння та обміну знаннями. Під час зустрічі ректори, віце-ректори та президенти університетів або їх делегати з обох регіонів намагалися налагодити системні зв'язки й підписати угоди про співпрацю.

Суттєвою була також друга зустріч ЄАУ та ААУ, на якій зібралося понад 250 учасників, у тому числі 150 лідерів арабських і європейських

університетів. Другу арабо-європейську конференцію з вищої освіти, яка відбулася в Аммані (26 червня 2014 року), присвячено посиленню співробітництва арабо-європейських університетів і проведено на базі Йорданського Технічного університету імені принцеси Сумаї (Princess Sumaya University for Technology – PSUT). Конференцію організовано спільно Асоціацією арабських університетів, Європейською асоціацією університетів та Барселонським університетом [11].

На другій арабо-європейській конференції було висвітлено низку важливих питань, що стосувалися мобільності та співробітництва між двома регіонами, а саме: двостороння мобільність повинна бути збільшена шляхом заохочення більшої кількості студентів та викладачів з Європи до навчання й викладання в арабських університетах; створення спільних освітніх програм; упровадження освітніх програм і заходів щодо здійснення мобільності студентів і викладачів на інституційному рівні.

Учасниками конференції було приділено увагу питанню створення в арабських країнах програми обміну студентів, викладачів та науковців країн-членів ЄС, а також Ісландії, Ліхтенштейну, Македонії, Норвегії, Туреччини (накшталт програми “Еразмус”). Метою програми є надання можливості студентам і викладачам навчатися, проходити стажування чи викладати в іншій країні.

Темі університетської автономії та академічної свободи, прописаній у Великій Хартії Університетів, було присвячено засідання круглого столу конференції, де обговорювалося питання наукових співробітників-біженців із Сирії, які потребують підтримки університетської спільноти. Міжнародною організацією “Вчені в небезпеці” (Scholars at Risk – SAR) було запрошено університетських лідерів для вирішення питання працевлаштування емігрантів-науковців.

Конференції 2013 та 2014 років були продовженням співпраці ЄАУ та ААУ. У 2015 року Берлінським технічним університетом на території університету в El Gouna (Єгипет) за сприяння Міністерства вищої освіти Єгипту було організовано конференцію “Мережевий університет: можливості та виклики для вищої освіти між арабським світом і Європою” (The networked university: opportunities and challenges for Higher Education between the Arab World and Europe). На конференції було проаналізовано шляхи та можливості вирішення проблем, із якими стикається сектор вищої освіти в Європі та арабському світі, шляхом вивчення моделей передової практики в Технічному університеті Берліна й університетах по всьому світу. Понад 150 учасників із 30 країн і керівники університетів з країн Європи та арабського регіону брали участь у заходах щодо подальшого зміцнення співробітництва і партнерства, вже існуючого між двома регіонами в межах тісної співпраці між Асоціацією арабських університетів та Європейською асоціацією університетів. На конференції було наголошено на важливості обміну студентами та викладачами в межах глобального підвищення якості викладання і навчання, спільних програмах обміну й офшорних кампусах.

Конференція, що стала продовженням тісної співпраці між ЄАУ та ААУ, відбулася 25–27 травня 2016 року в Барселонському університеті

(Іспанія) під назвою “Можливості та виклики арабських і європейських університетів у реалізації їх соціальної місії” (***Opportunities and Challenges for Arab and European universities in fulfilling their social mission***). До участі в конференції запросили керівництво університетів для поширення власного освітнього досвіду.

Арабо-Європейську конференцію з вищої освіти (AECHE – Arab-Euro Conference on Higher Education) було присвячено темі розвитку міжрегіонального діалогу, міжнародного співробітництва та вирішення конфліктів, що стосуються значного збільшення кількості людей, які змушені залишати свої домівки. Низка семінарів конференції була спрямована на виявлення й запровадження механізмів фінансування щодо підтримки стратегій інтернаціоналізації та соціального розвитку через досягнення цілей і визначення місії університетів. Дискусії було зосереджено на ключових питаннях щодо надання знань студентам та оволодіння необхідними навичками; міжнародної взаємодії і співпраці; спільних цінностей європейських і арабських університетів.

Отже, аналіз основних документів зустрічей Європейської асоціації університетів з Арабською асоціацією університетів дозволяє зробити висновок про те, що розвиток співпраці між арабською та Європейською системами вищої освіти є ключовим напрямом діяльності ЄАУ.

Європейська асоціація університетів спрямовує зусилля для налагодження співпраці з освітніми організаціями різних країн світу, адже її метою є створення єдиного світового простору науки й науково-дослідної роботи. У цьому контексті зазначимо, що ЄАУ тісно співпрацює з Асоціацією африканських університетів – ААУ (Association of African Universities – AAU), яку було засновано в 1967 році. Нині до її складу входить 358 вищих навчальних закладів із 46 африканських країн. Основною метою діяльності цієї асоціації є сприяння співпраці між університетами та міжнародною академічною спільнотою. Асоціація сприяє створенню мережі контактів між закладами вищої освіти з питань викладання, наукових досліджень, обміну інформацією та її поширення на регіональному рівні. Асоціація африканських університетів опікується питанням забезпечення якості вищої освіти в африканських університетах, зокрема, запровадження на інституційному рівні програми оцінювання Європейської асоціації університетів. ААУ співпрацює з Європейською асоціацією університетів у межах окремих освітніх проєктів, а саме: “Доступ до успіху: посилення довіри та обміну між Європою та Африкою” (“Access to Success: Fostering Trust and Exchange between Europe and Africa”) (2008–2010) та «Зв’язок якості Європа-Африка: розвиток інституційного партнерства» (“Europe-Africa Quality Connect: Building institutional capacity through partnership”) (2010–2012).

Проєкт “Доступ до успіху: посилення довіри та обміну між Європою та Африкою” спрямований на підвищення доступу до вищої освіти в Африці та Європі; подолання перешкод, пов’язаних із мінливими запитами соціально-економічних середовищ різних країн. Проєкт передбачає ефективне співробітництво в Європі та Африці на інституційному рівні, зокрема, мобільності викладачів та студентів, побудови партнерських

взаємовідносин та підтримки з боку урядів та спонсорів країн. Проект надавав інформацію про доступ до вищої освіти в 16 африканських та 19 європейських країнах. У межах проекту відбулася зустріч європейських та африканських ректорів, керівництва університетів та факультетів, організацій-спонсорів, державних агенцій, а також студентів та регіональних органів державної влади. На семінарах обговорювалися кращі практики щодо доступу до вищої освіти в обох регіонах, програми інституційної співпраці між Африкою та Європою; питання спонсорства вищої освіти та дослідницької роботи; мобільності в Африці і Європі. Результати проекту було представлено в документі «Біла книга» та обговорено з директивними органами, установами з питань співробітництва та університетською спільнотою на фінальній конференції в Брюсселі [7].

Не менш важливим проектом, у якому беруть участь Європейська асоціація університетів та Асоціація африканських університетів, став «Зв'язок якості Європа-Африка: розвиток інституційного партнерства», основною метою якого є покращення міжнародного діалогу з питань розвитку вишів та забезпечення якості вищої освіти між Африкою та Європою, обмін досвідом та налагодження контактів між європейськими та африканськими експертами, побудова інституційних зв'язків між університетами Африки, а також сприяння Європі як привабливому регіональному партнеру для африканських університетів і асоціацій. У межах проекту було акцентовано увагу на інституційній програмі оцінювання Європейської асоціації університетів, було здійснено оцінювання п'яти університетів з різних регіонів Африки за Інституційною програмою оцінювання ЄАУ. Основною метою запровадження програми в африканських університетах стало поширення прогресивного європейського досвіду у сфері забезпечення якості вищої освіти. Слабкі та сильні сторони діяльності університетів, що проходили оцінювання, обговорювалися на семінарах вищезазначеного проекту представниками з різних університетів Африки і Європи, а також агенцій із забезпечення якості вищої освіти. Отже, цей проект спрямований на обмін практичним досвідом у сфері забезпечення якості вищої освіти на рівні Африка-Європа [8].

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, проведений аналіз свідчить про значний внесок Європейської асоціації університетів у забезпечення якості вищої освіти в усьому світі. Ідея арабо-європейського та афро-європейського співробітництва з питань забезпечення якості вищої освіти є корисною для зазначених регіонів із геополітичних та економічних причин. ЄАУ створює мережу з обміну досвідом між університетами Європи та університетами вищезазначених регіонів. Діяльність ЄАУ спрямована на покращення процесів мобільності, розвиток науково-дослідної діяльності, збільшення фінансування, вирішення питань університетської автономії та академічної свободи в секторі вищої освіти в Африканському та Арабському регіоні.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати програми співробітництва ЄАУ у сфері науково-дослідної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. AAU: Association of African Universities [Electronic resource]. – URL: <http://www.aau.org/>
2. AAru: Association of Arab Universities, Jordan. [Electronic resource]. – URL: <http://www.reconow.eu/en/association-of-arab-universities.aspx>
3. EUA: European University Association [Electronic resource]. – URL: www.eua.be
4. EUA: Home/Activities and Services/Events. The First Arab-Euro Conference on Higher Education (30-31 MAY,2013). [Electronic resource]. – URL: http://www.ub.edu/aeche/first_aeche/index.html
5. EUA membership consultation 2 013. Internationalisation in European higher education: European policies, institutional strategies and EUA support. [Electronic resource]. – URL: http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA_International_Survey.pdf?sfvrsn=0
6. EUA's International Agenda European University Association, 2006. [Electronic resource]. – URL: http://media.ehea.info/file/AG1_20160112_Paris/86/1/AG1_2016_01_12_EUA_InternationalAgenda_626861.pdf
7. EUA (2010) Africa-Europe Higher Education Cooperation for Development: Meeting Regional and Global Challenges. White Paper. Outcomes and Recommendations of the Project "Access to Success: Fostering Trust and Exchange between Europe and Africa" (2008-210), European University Association. [Electronic resource]. – URL: http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/ Africa-Europe_Higher_Education_Cooperation_White_Paper_EN_FR.sflb.ashx
8. Europe-Africa quality connect: Building Institutional Capacity Through Partnership Project Results and Future Prospects [Electronic resource]. – URL: http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA_QA_Connect_ENG_FR_web.pdf?sfvrsn=0
9. Hayward, F.M. Graduate Education in Sub-Saharan Africa: Prospects and Challenges/ F.M. Hayward. International Higher Education. – 2012. – N°66. P. 21–22.[Electronic resource]. – URL: <http://www.bc.edu/content/bc/research/cihe/ihe/issues/2012.html>
10. Lenga, F.K. Regional approaches to quality assurance – the Africa perspective / F.K. Lenga//Quality Assurance International Conference Brussels. – 2011. [Electronic resource]. – URL: <http://www.qaconnect-africa.eu/en/qa-in-africa>
11. Second Arab-Euro Conference on Higher Education Strengthening Arab-Euro University Collaboration: The Importance of Regional Mobility. Princess Sumaya University for Technology. Amman, Jordan (10-11 June, 2014). Conference Conclusions. [Electronic resource]. – URL: <http://www.ub.edu/aeche/>
12. Union for the Mediterranean. 3-d Arab-Euro Conference on Higher Education (AECHE). University of Barcelona, Barcelona, 25-27 May 2016. [Electronic resource]. – URL: <http://ufmsecretariat.org/3rd-arab-euro-conference-on-higher-education-aeche/>

Стаття надійшла до редакції 01.10.2016